

УДК 346.2

Слюсаренко В.А. аспірант спеціальності 081 Право**Науковий керівник: Потіп М.М., д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права***(Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна)*

ІТ-ІНДУСТРІЯ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВИХ СПОРІВ ТА АДАПТАЦІЯ

Суб'єкти господарювання, що функціонують у секторі інформаційних технологій, традиційно характеризуються як високою динамікою розвитку так і чутливістю до впливу зовнішніх факторів ведення господарської діяльності. Серед останніх особливе значення мають зміни в нормативно-правовому регулюванні, еволюція судової практики, а також загальна макроекономічна та геополітична кон'юнктура.

Повномасштабне вторгнення та триваюча збройна агресія спричинили глибокий вплив на всі сфери українського суспільства, обумовивши атмосферу нестабільності та невизначеності. Дестабілізація економічної діяльності, мобілізація значної частини трудових ресурсів та пошкодження інфраструктури неминуче позначилися на операційному середовищі та юридичних зобов'язаннях ІТ-компаній.

Аналіз статистичних даних щодо реєстрації та припинення діяльності фізичних осіб-підприємців (ФОП) у сфері ІТ є важливим індикатором реакції цього сегменту економіки на зазначені чинники. Так, станом на кінець 2024 року, за даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, в Україні обліковувалося 275 279 активних фізичних осіб-підприємців (ФОП), діяльність яких класифікується за кодами, що належать до сфери інформаційних технологій (ІТ). Протягом попереднього річного періоду спостерігалось дворазове скорочення кількості новозареєстрованих ІТ-ФОПів, тоді як частота припинення підприємницької діяльності серед ІТ-фахівців зросла у п'ятикратному розмірі. Аналіз динаміки кількості активних ІТ-ФОПів зафіксував приріст лише на 3580 одиниць, що становить 1,3%. Даний показник є найнижчим за період спостережень, починаючи з 2016 року. Для порівняння, у 2022 році приріст становив майже 32 тисячі осіб, або 13%. Показово, що водночас спостерігається як зниження інтенсивності реєстрації нових суб'єктів господарювання, так і зростання кількості ліквідацій діючих [1].

Слід підкреслити, що зазначені тенденції функціонують на тлі посилення контрольно-наглядової діяльності з боку державних інституцій, спрямованої на забезпечення дотримання законодавства у сфері інформаційних технологій та оподаткування. Паралельно відбувається еволюція судової практики щодо розгляду господарських та цивільних спорів, пов'язаних з діяльністю суб'єктів ІТ-сектору. Даний процес характеризується не лише кількісним зростанням судових проваджень, але й підвищенням їхньої складності, що обумовлено специфікою технологічних процесів, правовою невизначеністю окремих аспектів регулювання та динамічним розвитком інформаційного простору. Зазначені обставини, безумовно, чинять значний вплив на формування умов ведення господарської діяльності у сфері інформаційних технологій, визначаючи рівень правових ризиків та транзакційних витрат для відповідних суб'єктів.

Будь-які суб'єкти господарювання, особливо ті, що здійснюють діяльність у сфері інформаційних технологій, є носіями значного обсягу майнових прав. Ефективна реалізація зазначених прав значною мірою детермінується наявністю дієвих правових механізмів захисту у випадках їх порушення, оспорювання або невизнання.

Ефективним способом захисту є такий, застосування якого призводить до реального поновлення порушеного права (забезпечує припинення його невизнання чи

оспорювання), а в разі неможливості вказаного – забезпечує отримання необхідного відшкодування [2, с. 167]. М.М. Дякович акцентує увагу на тому, що захист прав має бути направлений на усунення будь-яких перепон на шляху здійснення суб'єктами своїх прав й недопущення правопорушень, відновлення первісного становища або ж тих прав, які існували до порушення. При цьому звернення за захистом є можливим не тільки у зв'язку з порушенням або оспорюванням права, а і у випадку його невизнання [3, с. 28].

Аналіз основних категорій правових спорів, поширених в українській ІТ-індустрії, відображає складну взаємодію специфічних умов ведення бізнесу, законодавчого регулювання та актуальної судової практики.

Враховуючи зазначене, до окремих ключових категорій спорів, характерних саме для ІТ-галузі, можемо віднести:

- Спори щодо прав інтелектуальної власності охоплюють юридичні колізії, пов'язані зі створенням, володінням та комерційним використанням нематеріальних активів (програмний код, торговельні марки, патенти, доменні імена). До цієї категорії також належать порушення авторського права на програмне забезпечення, що часто зумовлені переходом ІТ-фахівців між компаніями.

- Спори щодо торговельних марок, доменних імен та патентів включають юридичні колізії щодо неправомірного використання торговельних марок, конфлікти стосовно доменних імен та патентні спори щодо новітніх винаходів.

- Контрактні спори у сфері конкуренції та конфіденційності охоплюють порушення договорів про неконкуренцію (NCA) та нерозголошення (NDA), а також неправомірне присвоєння комерційних таємниць, де правова визначеність NCA зростає, особливо в рамках правового режиму «Дія Сіті», за умови їхньої чіткості, наявності компенсації та пропорційності обмежень.

- Податкові спори в ІТ-секторі України часто виникають у контексті застосування спеціального правового режиму «Дія Сіті». Запропоновані ним податкові стимули (зокрема, альтернативні ставки податку на прибуток та знижені ставки для працівників) є джерелом юридичних колізій щодо критеріїв відповідності, інтерпретації та застосування складних норм, що регулюють оподаткування в даній сфері.

Підсумовуючи, можемо відзначити, що український сектор інформаційних технологій демонструє високу адаптивність у контексті глобального технологічного середовища. Галузь є не лише одним із джерел експортних надходжень, але й рушієм технологічних інновацій. Стабільна продуктивність ІТ-сектору, навіть в умовах значних геополітичних та економічних перешкод, підкреслює його стратегічну значущість для розвитку України. Відтак, глибоке та науково обґрунтоване розуміння правових проблем, з якими стикається цей динамічний сектор, набуває важливого значення в тому числі в контексті дослідження й аналізу основних категорій правових спорів, превалентних в українській ІТ-індустрії. Можемо передбачити, що нормативно-правове регулювання вирішення спорів у сфері інформаційних технологій в Україні й надалі розвиватиметься, враховуючи постійний технологічний прогрес, можливі законодавчі ініціативи з боку держави та довгострокові наслідки військової агресії проти України.

Список використаних джерел:

1. Скільки айтівців в Україні // DOU.ua. URL:<https://dou.ua/lenta/articles/how-many-devs-in-ukraine-2024/> (дата звернення: 20.03.2025).
2. Цивільний кодекс України : Науково-практичний коментар. Т. 1: Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2020. 928 с.
3. Дякович М. М. Охорона і захист сімейних прав та інтересів нотаріусом: Монографія. Київ: Істина, 2014. 520 с.